

Т.Л. АНДРІЄНКО, О.І. ПРЯДКО

Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України
Вул. Терещенківська, 2, Київ, МСП-1, 01601, Україна
postmaster@ligazap.kiev.ua

**РІДКІСНІ ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКІ
ВИДИ У ФЛОРИ ВОЛИНСЬКОЇ ЧАСТИНИ
ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ**

*Ключові слова: Західне Полісся, Волинська область,
рідкісні центральноевропейські види, природно-заповідні
території*

У флорі Українського Полісся провідну роль відіграють бореальні види, значна частина яких має тут південну межу свого суцільного поширення. Також багато видів, особливо серед лучних та узлісних, із широкими ареалами — євразійським або голарктичним. Участь центральноевропейських видів у флорі Українського Полісся є значно меншою, поширення їх у цьому регіоні вивчене недостатньо. Найбільше їх у Західному Поліссі, насамперед у тій його частині, яка прилягає до Польщі і знаходиться в межах Волинської області України. Під час досліджень упродовж 2002—2005 рр. ми виявили тут нові місцезнаходження рідкісних центральноевропейських видів, деякі з них раніше для Українського Полісся не наводились або ті місцезнаходження, які наводилися раніше, були втрачені. Ми намагалися також виявити стан охорони цих видів у регіоні.

Поширенню центральноевропейських видів у волинській частині Західного Полісся сприяє його географічне положення та, відповідно, фізико-географічні

умови. Рівнинний характер рельєфу, переважання флювіогляціальних супіщаних відкладів, велика кількість опадів (590—600 мм на рік), м'які зими, найбільша в Україні заболоченість (11 %) сприяють поширенню центральноєвропейських видів. До них ми відносимо також види з субсередземноморським або диз'юнктивним ареалом із центральноєвропейською частиною.

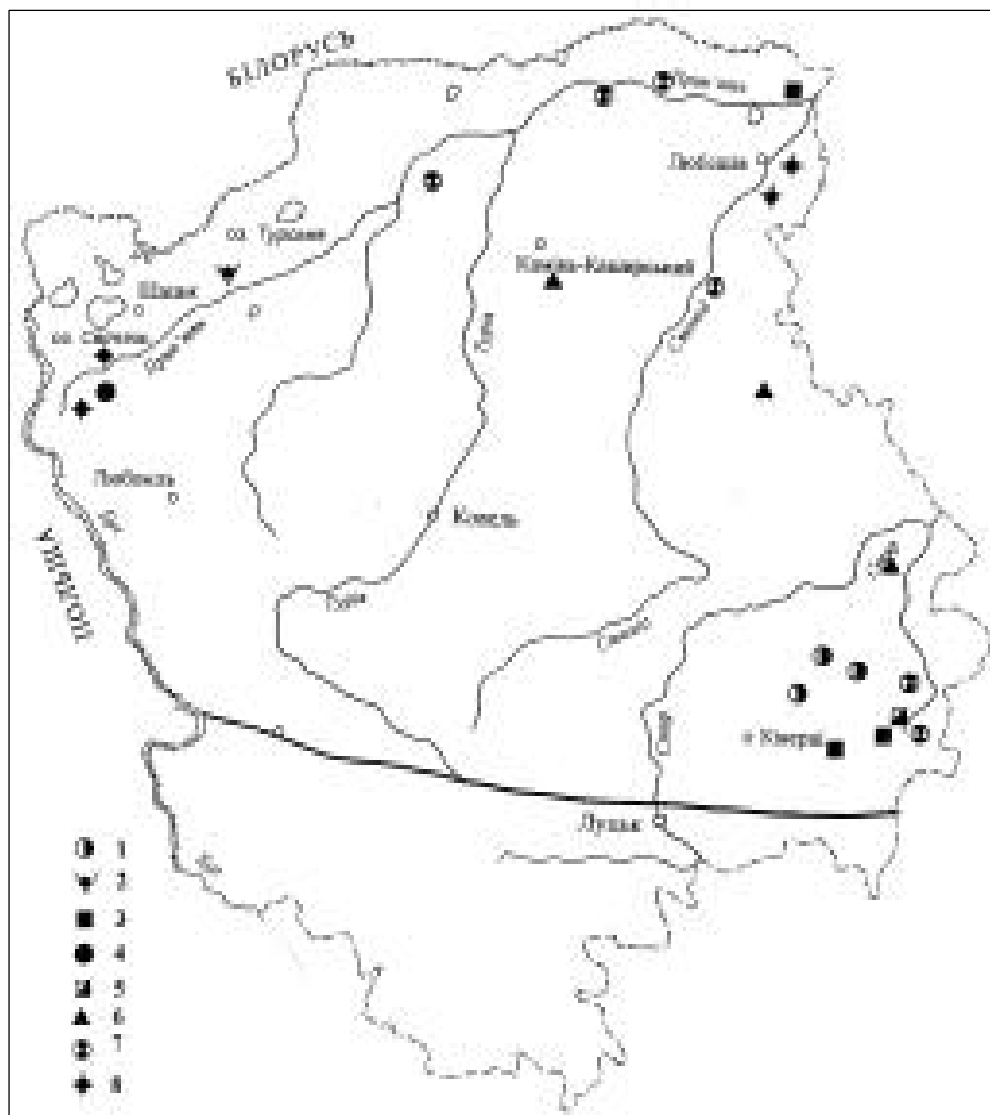
У рослинному покриві Західного Полісся у межах Волинської обл. найбільше центральноєвропейських видів зосереджено у дубових та грабово-дубових лісах. Як домінант або співдомінант деревостану виступає *Carpinus betulus* L., як асектатори — *Cerasus avium* (L.) Moench, зрідка — *Acer pseudoplatanus* L., у підліску трапляються *Lembotropis nigricans* (L.) Griseb., на узліссях — *Sarothamnus scoparius* (L.) Koch. У травостої місцями переважає *Carex brizoides* L., весняні синузії утворює *Isopyrum thalictroides* L. Як асектатори трапляються *Euphorbia angulata* Jacq., *Pulmonaria mollis* Wulf. ex Hornem., *Sanicula europaea* L. Найбільш значною є участь цих видів у південно-західній частині регіону із багатшими ґрунтами. У переважаючих тут хвойних, здебільшого соснових, лісах центральноєвропейські види майже не трапляються, лише на зволжених ділянках — плямами — *Juncus squarrosus* L., а по узліссях — *Genista germanica* L., *Sarothamnus scoparius* (L.) Koch.

У трав'яних угрупованнях цього регіону найбільшу роль центральноєвропейські види відіграють на пісках — субстратах, що добре прогріваються, із можливістю досить швидкого поширення насіння за допомогою вітру. Основну роль у заростанні пісків у регіоні відіграє *Corynephorus canescens* (L.) Beauv. Його угруповання в Україні виявлені лише у Західному Поліссі, на Правобережному Поліссі тільки їх фрагменти доходять до Дніпра, а окремі локалітети відзначені на Лівобережжі [2]. У заростанні пісків також беруть участь як співдомінанти *Holcus mollis* L., *Sedum sexangulare* L., *Filago arvensis* L. та *F. minima* (Smith) Pers. Останній вид нині виявляє тенденцію до домінування на піщаних перелогах на місці колишніх сільгоспугідь, насамперед ланів.

У волинській частині Західного Полісся ми виявили місцезнаходження 19 рідкісних центральноєвропейських видів. Наводимо їхній список.

<i>Acer pseudoplatanus</i> L.	<i>Galanthus nivalis</i> L.
<i>Allium ursinum</i> L.	<i>Genistella sagittalis</i> L. Gams
<i>Astrantia major</i> L.	<i>Hedera helix</i> L.
<i>Carex davalliana</i> Smith	<i>Hydrocotyle vulgaris</i> L.
<i>Carex umbrosa</i> Host	<i>Hypericum humifusum</i> L.
<i>Carlina vulgaris</i> L.	<i>Juncus bulbosus</i> L.
<i>Chamaecytisus ratisbonensis</i> (Schaeff.) Rothm.	<i>Silene lithuanica</i> Zapai.
<i>Cimicifuga europaea</i> Schipcz.	<i>Succisella inflexa</i> (Kluk) G. Beck
<i>Daphne cneorum</i> L.	<i>Teesdalia nudicaulis</i> (L.) R. Br.
<i>Drosera intermedia</i> Hayne	

Поширення найбільш рідкісних у цьому регіоні видів показано на рисунку.

Місцезнаходження рідкісних центральноевропейських видів у волинській частині Західного Полісся, виявлені авторами: 1 — *Astrantia major*, 2 — *Carex davalliana*, 3 — *Carex umbrosa*, 4 — *Carlina vulgaris*, 5 — *Cimicifuga europaea*, 6 — *Daphne cneorum*, 7 — *Succisella inflexa*, 8 — *Teesdalia nudicaulis*

Localities of the rare central european species in the volyn part of West Polissia found by the authors: 1 — *Astrantia major*, 2 — *Carex davalliana*, 3 — *Carex umbrosa*, 4 — *Carlina vulgaris*, 5 — *Cimicifuga europaea*, 6 — *Daphne cneorum*, 7 — *Succisella inflexa*, 8 — *Teesdalia nudicaulis*

Найбільша кількість місцезнаходжень рідкісних центральноевропейських видів виявлена на існуючих або проєктованих природно-заповідних територіях поліської частини Волинської обл. — у регіональному ландшафтному парку «Прип'ять—Стохід», Шацькому національному природному парку (ШНПП), проєктованому національному природному парку «Цуманська

пуща» («Ківерцівський»), у Черемському природному заповіднику (ЧПЗ) та деяких заказника і пам'ятках природи.

Серед виявлених видів міжнародною охороною охоплено мало — адже у відповідні міжнародні списки включено переважно ендемічні види, яких на Поліссі дуже мало. До того ж, глибше вивчаючи поширення нечисленних видів, які вважалися ендеміками Полісся, ми виявили, що вони мають ширший ареал. Тому правильніше було б визначати їх «переважно на Поліссі» (це, наприклад, *Dianthus pseudosquarrosus* (Novák) Klok.). Серед центрально-європейських видів цього регіону чимало занесених до Червоної книги України, а також регіонально рідкісних. Найбільш цікаві види, знайдені тут нами нещодавно, ще не мають соціологічного статусу. Наводимо коротку характеристику виявлених видів.

Види міждержавної охорони

Види, занесені до Європейського Червоного списку

На території волинської частини Західного Полісся виявлено лише один вид з Європейського Червоного списку — *Silene lithuanica*. Відомі місцезростання виду в межах України знайдені на Західному Поліссі. Його ареал, крім Полісся, охоплює прибалтійські країни. Поширення і біологія вивчені недостатньо. В Європейському Червоному списку має категорію I — невизначений. Зростає на пісках у світлих соснових лісах, на галявинах та узліссях, відзначений у ШНПП, Цуманській пущі. Утворює великі популяції. За спостереженнями авторів, на Західному Поліссі збільшує своє поширення. В околицях населених пунктів потерпає від зривання на букети, оскільки поширюється насінням. На дослідженій території потребує контролю за станом популяцій.

Види з Червоної книги України

Astrantia major — центральноєвропейський вид, поширений переважно в горах. На рівнині є рідкісним. В Україні досить численний у Карпатах, зрідка трапляється на Поділлі та Правобережному Поліссі. Для Цуманського лісового масиву його наводили Ю.Р. Шеляг-Сосонко [17] та О.А. Блажко [6, 7]. Авторами виявлений у Ківерцівському (кв. 6, 133) та Партизанському (кв. 30) лісництвах, а також у лісовому масиві біля с. Тростянець на вологих узліссях та в заростях чагарників. Утворює досить численні за кількістю екземплярів популяції, має добру життєвість, квітує. Зрідка трапляється також на території Білорусі [12].

Allium ursinum. Ареал виду охоплює територію від Західної Європи до Кавказу. В Україні поширений у лісостеповій зоні та на півдні лісової, в основному на Правобережжі у затінених влітку широколистяних лісах на багатих ґрунтах. Виявлено у Цуманській пущі у вільховому та ясенново-вільховому лісі (Партизанське та Цуманське лісництва), вірогідно, у зв'язку з тим, що дубові ліси Цуманської пущі не мають достатньо багатих субстратів.

Потребує контролю за станом популяцій, оскільки перебуває тут на північній межі свого поширення в Україні.

Carex davalliana — реліктовий вид на східній межі ареалу. В Україні зростає на евтрофних болотах, переважно карбонатних, на Волинській височині, Малому та Західному Поліссі, Поділлі, Розточчі. У межах Західного Полісся поодинокі місцезростання відомі лише у волинській частині — у ШНПП, ландшафтному заказнику загальнодержавного значення «Чахівський» (Шацький р-н) та ботанічному заказнику місцевого значення «Любче» (Ковельський р-н) [10].

Carex umbrosa — центральноевропейський вид широколистяних лісів. На Правобережному Поліссі трапляється в листяних, здебільшого дубових та вільхово-дубових лісах. На території дослідження поширений мало, трапляється невеликими ділянками у зниженнях. Виявлений у Ківерцівському та Звірівському лісництвах Цуманської пуші, а також у ШНПП та РЛП «Прип'ять—Стохід».

Daphne cneorum — невеликий вічнозелений чагарничок із родини Thymelaeaceae. Третинний релікт з ареалом, що охоплює Центральну та Південну Європу. В Україні знаходиться на східній межі ареалу і має тут два осередки. Один із них охоплює частину Волинської обл., охороняється у заказниках «Софіянівський» та «Урочище Суничник», велика популяція виявлена в сосново-дубовому лісі поблизу м. Камінь-Каширський, де запропоновано створити заказник.

Drosera intermedia має диз'юнктивний ареал. В Україні знаходиться на східній межі європейської частини ареалу і зростає на мезотрофних болотах переважно Правобережного Полісся [1]. На дослідженій території виявлена в ШНПП, Черемському природному заповіднику, а також у ландшафтних заказниках загальнодержавного значення «Урочище Нечимне» та «Чахівський».

Galanthus nivalis — європейсько-середземноморський вид на східній межі ареалу. В Україні поширений в Українських Карпатах і прилеглих до них регіонах, у Лісостепу, менше — на Правобережному Поліссі та на півночі степової зони. Виявлений на території Цуманської пуші у вологому ясеново-вільховому лісі Цуманського лісництва. Повсюдно потерпає від зривання квітів.

Genisella sagittalis (L) Gams. повсюдно в Україні є рідкісним, знаходиться на північно-східній межі ареалу. Поодинокі місцезростання були відомі в Карпатах і на Західному Поліссі [8, 16]. На території Цуманської пуші автори виявили його у Партизанському лісництві (кв. 30) на узліссі грабово-дубового лісу [5]. Куртина налічувала близько 130 квітучих гонів, мала добру життєвість, але спостереження останнього року довели, що її життєздатність знижується внаслідок експансії грабу: значно зменшилася кількість квітучих пагонів, тому необхідно здійснювати регулятивні заходи. Є відомості про наявність куртин виду у прилеглих лісництвах.

Hydrocotyle vulgaris. Ареал охоплює Атлантичну та Центральну Європу і північ Середземномор'я. В Україні знаходиться на східній межі поширення. Тривалий час для України наводилися лише два місцезростання. Останніми роками виявлено цілий ряд нових місцезнаходжень на Західному Поліссі, зокрема на його волинській частині [9, 10, 13, 14]. У кількох місцях зростає на території РЛП «Прип'ять—Стохід», де найбільші популяції утворює на лучно-болотних ділянках біля озера Люб'язь. Відзначений також поблизу озер Велике Згоранське, Святе, Мішеч, Горіхове та Бурків. Спостереження на території Західного Полісся довели, що вид має тенденцію до поширення.

Juncus bulbosus — центральноевропейський вид на східній межі поширення. В Україні зростає на Правобережному Поліссі та в Закарпатті. Місцезростання пов'язані з обводненими зниженнями на сфагнових болотах, у заболочених лісах та зарослих меліоративних каналах. На території Цуманської пущі виявлений у верхів'ях р. Кормин неподалік с. Карпилівки. Зростає невеликими куртинами в обводнених зниженнях мезотрофного болота. Зрідка трапляється на знижених ділянках північної частини Черемського природного заповідника [13].

Для цього регіону у літературі наводиться місцезростання ще кількох центральноевропейських видів, занесених до «Червоної книги України»: *Betula obscura* [13] та *Jsoëtes lacustris* [10, 11, 13, 15].

Види регіональної охорони

До цієї групи увійшли рослини, занесені до списку, затвердженого рішенням Волинської обласної ради від 18.08.2000 р.

Cimicifuga europaea — палеарктичний реліктовий вид з розірваним ареалом. В Україні трапляється на Правобережжі у лісовій та лісостеповій зонах, всюди є рідкісним видом. На території Цуманської пущі виявлений у світлому дубовому лісі у кв. 27 Горинського лісництва. Популяція містить декілька екземплярів, які мають добру життєвість, квітують. Необхідний контроль за станом популяції. У Білорусі — дуже рідкісний вид, занесений до Червоної книги.

Hedera helix на Західному Поліссі знаходиться на північно-східній межі поширення. В Україні трапляється у широколистяних лісах Карпат і рівнинних регіонів західної частини України, на сході — до м. Вінниці. Місцями є досить чисельним. На території Цуманської пущі виявлений у Партизанському лісництві (кв. 18) у дубово-грабовому лісі на ділянці, яка смугою завширшки до 20 м тягнеться близько 70 м уздовж дороги на Берестяни [4].

Hypericum humifusum зрідка трапляється на сухих піщаних ділянках у західній частині України [3], де знаходиться на східній межі ареалу. На дослідженій території вказується для ШНПП, Черемського природного заповідника, найбільші популяції утворює у вибоках Прип'яті.

Teesdalia nudicaulis. Ареал охоплює Західну та Центральну Європу. В Україні знаходиться на східній межі поширення, є рідкісним. Наведені у флорі

України [5] його місцезростання в околицях Ковеля, Заболоття та Колок є дуже давніми. Літературних відомостей про нові знахідки на території України немає. У гербарії Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (КИ) зберігаються гербарні зразки останніх років із Західного Полісся (В.Л. Шевчика та В.П. Гелюти). Серед сучасних місцезростань, виявлених авторами, слід назвати урочище Дубовець (ШНПП), терасу р. Стохід (РЛП «Прип'ять—Стохід») та верхів'я р. Прип'ять біля с. Вербівка, де пропонується створити заказник «Вербівський».

Види, рідкісні для дослідженої території

До цієї групи увійшли види, які є рідкісними на території досліджень, але не включені до попередніх списків, оскільки їхній соцологічний статус ще не встановлений. Це *Acer pseudoplatanus*, *Carlina vulgaris*, *Chamaecytisus ratisbonensis*, *Dentaria glandulosa* Waldst. et Kit., *Laserpitium latifolium* L., *Succisella inflexa* (Klук) G. Beck, *Viscum austriacum* (Wiesb.) Abrom.

Acer pseudoplatanus — центральноевропейський вид, поширений у західній частині України. У Карпатах, західній частині Лісостепу і в західних лісових районах південніше Полісся це звичайний лісовий вид. На Поліссі трапляється зрідка. На Західному Поліссі відомий у крайніх західних районах (Шацький і Любомльський Волинської обл.) і в південній частині — у Цуманській пуші, де відмічений у кв. 29 і 30 Партизанського, кв. 29 Берестянського, кв. 10 Горинського лісництв. У Партизанському лісництві знайдено старі дерева діаметром близько 70 см.

Carlina vulgaris досить часто, хоча і невеликими популяціями, трапляється в Німеччині та Польщі, наводиться для Прибалтики. В Україні відомий з Карпат (Верховинський та Вижницький райони), Прикарпаття, Розточчя—Опілля, подекуди численний на схилах Дністра. Для Українського Полісся не наводився. Виявлений у верхів'ях Прип'яті у проектованому заказнику «Вербівський» на освітленому схилі до лісу, зайнятому суходільною лукою. Майже в таких умовах вид розпорошено трапляється в прилеглих районах Польщі. На дослідженій території виявлено вісім екземплярів із кошиками. Знахідка є цінною у науковому плані.

Chamaecytisus ratisbonensis має лежачі гілки, котрі лише на верхівці піднімаються. Цей центральне- та південноевропейський вид є дуже рідкісним в Україні: його місцезростання вказувалися для Західного Полісся. На території Цуманської пуші виявлений: у кв. 7 Мощаницького лісництва у сосновому лісі з дубом у другому ярусі вересово-зеленомоховому утворював пляму. Вказується для ШНПП та Черемського природного заповідника. Відзначений також і у РЛП «Прип'ять—Стохід» у соснових лісах Бучинської дачі, а також у соснових лісах Старовижівського (неподалік озера Пісочне) та Ратнівського (між селами Велимче і Замшани) районів. Видовий статус є дискусійним, оскільки деякі автори [12] об'єднують його з *Ch. ruthenicus*.

Dentaria glandulosa. Ареал охоплює Карпати та рівнинні території на північ від Карпат. Росте в темних широколистяних лісах. В Україні, крім Карпат, нерідко трапляється у західній частині Поділля. На Поліссі — рідкісний вид. Одне місцезнаходження виявлене в Цуманській пуші — у північній частині кв. 8 Муравищенського лісництва (загальнозоологічний заказник «Зубр») в осиковому лісі, де на площі 400 м² мав проективне покриття близько 10 %.

Laserpitium latifolium зростає у регіонах з м'яким кліматом, на багатих ґрунтах. В Україні спорадично трапляється на Правобережжі в лісовій і лісо-степовій зонах. У Цуманській пуші знайдений нами у Берестянському (кв. 10) та Ківерцівському (кв. 7) лісництвах у дубово-грабовому лісі, а у Берестянському лісництві — також на просіці лінії електропередач. В умовах затіненого грабово-дубового лісу представлений пригніченими екземплярами. На освітленій просіці рослини мають високу життєвість, досягають 1,7—1,9 м заввишки, рясно квітують і плодоносять. Вказується також для Шацького НПП [19]. *L. latifolium* необхідно занести до списку видів, які охороняються у Волинській обл. Є літературні відомості про зростання в цьому регіоні *Viscum austriacum* [13].

Succisella inflexa — центральноевропейський вид на східній межі поширення. В Україні зрідка трапляється в Закарпатті та на Правобережному Поліссі у Волинській і Рівненській областях. У Польщі занесений до Червоної книги (2001). У волинській частині Західного Полісся зрідка відзначений на вологих луках Прип'яті, Стоходу та Кормину, а також на ділянках вологих лук по невеликих водотоках у Ківерцівському р-ні (Мошаницьке лісництво). На дослідженій території охороняється у Черемському природному заповіднику, РЛП «Прип'ять—Стохід», ландшафтному заказнику загальнодержавного значення «Кормин».

Аналіз ареалів центральноевропейських видів у регіоні досліджень засвідчує, що найбільшою мірою центрами поширення цих видів у Волинській частині Західного Полісся є Цуманська пуша та Шацький НПП (нині українська частина біосферного резервату «Західне Полісся»).

На території України Цуманська пуша у регіоні досліджень — найважливіший центр поширення центральноевропейських видів, низка яких знаходиться тут на східній межі свого ареалу. Насамперед це лісові види переважно широколистяних лісів, у т.ч. їх узлісь і галявин, рідше — гідрофільних екоотопів. Найбільш рідкісними з них є *Astrantia major* та *Genistella sagittalis*. Не виявлені тут і не наводяться на інших природно-заповідних територіях регіону досліджень такі центральноевропейські види, як *Allium ursinum*, *Cimicifuga europaea*, *Dentaria glandulosa*. Все це лісові види здебільшого широколистяних лісів. Характерні для них екотопи найбільшою мірою представлені саме у Цуманській пуші.

У флорі як української, так і польської частин біосферного резервату «Західне Полісся» значною є кількість центральноевропейських видів, особливо це стосується польської частини території [20], де кількість рідкісних

центральноевропейських видів майже вдвічі більша, ніж у Шацькому біосферному резерваті. Серед видів «Західного Полісся» обабіч кордону, на відміну від Цуманської пуші, значну кількість, серед видів становлять водно-болотні та лучні види: *Carex davalliana*, *Carex flacca*, *Drosera intermedia*, *Isoëtes lacustris*, а на польській території — також *Hydrocotyle vulgaris*, *Schoenus ferrugineus*, *Tofieldia calyculata*.

На польській частині біосферного резервату збільшення кількості центральноевропейських видів обумовлено тим, що тут вказується зростання ряду видів, відсутніх у флорі України (*Ajuga pyramidalis*, *Litorea uniflora*, *Gentianella uliginosa*) або Українського Полісся [20, 21]. Вони зрідка трапляються в інших регіонах (*Pinguicula bicolor* Wołoszcz. (*P. vulgaris* subsp. *bicolor*), *Gentianella amarella* (L.) Boern., *Pedicularis sylvestris*). Деякі види є дуже рідкісними на Українському Поліссі і не зафіксовані тут на природно-заповідних територіях (*Armeria pucutica* Paw³).

На інших природно-заповідних територіях волинської частини Західного Полісся рідкісні центральноевропейські види трапляються рідше, найбільше їх у флорі природного заповідника «Черемський», який відзначається флористичним багатством.

У цілому найчастіше на дослідженій території відзначалися *Carex umbrosa*, *Hydrocotyle vulgaris*, *Hypericum humifusum*, *Teesdalia nudicaulis*. Згідно з нашими спостереженнями, збільшується кількість місцезростань *Hydrocotyle vulgaris*, *Hypericum humifusum*, *Teesdalia nudicaulis*, які ще 15—20 років тому були дуже рідкісними видами на Західному Поліссі, спостерігається просування їх на схід.

Проведений аналіз засвідчує, що Цуманській пуші необхідно найближчим часом надати статус національного природного парку і прискорити оформлення міждержавного українсько-польського біосферного резервату «Західне Полісся».

1. Андриєнко Т.Л. Распространение, экология и ценология *Drosera intermedia* Haune (*Droseraceae*) на Украине // Ботан. журн. — 1977. — 62, № 8. — С. 1207—1209.
2. Андриєнко Т.Л. Еколого-ценологічні особливості заростання пісків Українського Полісся // Укр. ботан. журн. — 1994. — 51, № 4. — С. 6—10.
3. Андриєнко Т.Л., Вірченко В.М., Дідух Я.П. Перші знахідки *Hypericum humifusum* L. на Українському Поліссі // Укр. ботан. журн. — 1981. — 38, № 3. — С. 71—72.
4. Андриєнко Т.Л., Клецов М.Л., Химин М.В. та ін. Біорізноманіття Цуманської пуші та питання його збереження. — К.: Фітосоціоцентр, 2003. — 135 с.
5. Андриєнко Т.Л., Онищенко В.А., Прядко О.І. *Genistella sagittalis* L. Gams (*Fabaceae*) в Україні // Укр. ботан. журн. — 2005. — 62, № 1. — С. 18—21.
6. Блашко О.А. Цуманська пуша — запроєктований природний ландшафтний парк // Наук. вісник ВДУ. — 1997. — 1. — С. 37—41.
7. Блашко О.А. Аналіз флори Цуманської пуші // Природні ресурси, екологія та охорона здоров'я Полісся. — Вип. III. — Луцьк, 2000. — С. 17—21.
8. Вавриш П.О., Криць О.П., Смик Г.К. Нові місцезнаходження *Chamaespartium sagittale* (L.) P. Gibbs в Українських Карпатах // Укр. ботан. журн. — 1982. — 39, № 6. — С. 62—65.
9. Гелюта В.П., Вакаренко Л.П., Дубина Д.В. Нові знахідки *Hydrocotyle vulgaris* L. (*Apiaceae* Lindl.) в Україні // Укр. ботан. журн. — 1999. — 56, № 3. — С. 304—307.
10. Гелюта В.П., Вакаренко Л.П., Дубина Д.В. та ін. Заказник «Любче»: Природні умови, біорізноманітність, збереження та управління. — К., 2001. — 222 с.

11. *Зуб Л.М., Карпова Г.О.* Рідкісні види водяних рослин та умови їх збереження у Шацькому національному природному парку // Шацький національний природний парк: Наук. досл. 1994—2004 рр. — Шацьк: Світязь, 2004. — С. 70—71.
12. *Козловская Н.В., Парфенов В.И.* Хорология флоры Белоруссии. — Минск: Наука и техника, 1972. — 312 с.
13. *Копишук В.В.* Рідкісні види рослин Черемського природного заповідника // Укр. ботан. журн. — 2003. — 60, № 3. — С. 264—271.
14. *Клестов М.Л., Шербак В.І., Ковальчук І.П. та ін.* Сучасний стан водно-болотних угідь РЛП «Прип'ять—Стохід» та їх біорізноманіття. — К.: Фітосоціоцентр, 2001. — 108 с.
15. *Терлецький В.К., Охримович В.М., Кудрик В.В.* Поширення деяких видів рідкісних рослин на Західному Поліссі // Укр. ботан. журн. — 1985. — 42, № 2. — С. 24—27.
16. *Терлецький В.К., Філіпенко А.Б.* Знахідка *Genistella sagittalis* L. Gams на Волині // Укр. ботан. журн. — 1988. — 45, № 2. — С. 75—76.
17. *Шеляг-Сосонко Ю.Р.* Лесные заказники и памятники природы Полесья // Охрана важнейших ботан. объектов Украины, Белоруссии, Молдавии. — Киев: Наук. думка, 1980. — С. 146—155.
18. *Флора УРСР.* Т. 5. — К.: Вид-во АН УРСР, 1953. — 527 с.
19. *Яценко П.Т.* Судинні рослини Шацького національного природного парку // Шацький національний природний парк: Наук. досл. 1983—1993 рр. — Шацьк: Світязь, 1994. — С. 132—163.
20. *Miedzynarodowy rezerwat biosfery «Polesie Zachodnie». Projekt harmonizacji przyrody i kultury.* — Lublin, 2000. — 120 s.
21. *Szafer W.* Szata roślinna Polski. — Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1959. — Т. 1. — 585 s.

Рекомендує до друку
С.Л. Мосякін

Надійшла 05.04.2006

Т.Л. Андриенко, Е.И. Прядко

Институт ботаники им. Н.Г. Холодного НАН Украины

РЕДКИЕ ЦЕНТРАЛЬНОЕВРОПЕЙСКИЕ ВИДЫ ВО ФЛОРЕ ВОЛЫНСКОЙ ЧАСТИ ЗАПАДНОГО ПОЛЕСЬЯ

Освещается распространение на Западном Полесье в его волынской части редких центральноевропейских видов, таких как *Astrantia major* L., *Carex davalliana* Smith, *Carex umbrosa* Host, *Cimicifuga europaea* Schipcz., *Daphne cneorum* L., *Hypericum humifusum* L., *Teesdalia nudicaulis* (L.) R. Br. и некоторых других. Даны краткая характеристика видов и их созологический статус, приводится карта новых местонахождений, выявленных авторами. Для ряда центральноевропейских видов в этом регионе за последнее время (10—15 лет) отмечается увеличение количества местонахождений и тенденция продвижения их на восток.

Ключевые слова: Западное Полесье, Волыньская область, редкие центральноевропейские виды, природно-заповедные территории

Т.Л. Andrienko, O.I. Pryadko

M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

RARE CENTRAL EUROPEAN SPECIES IN FLORA OF THE VOLYN PART OF UKRAINIAN POLISSIA

Distribution of rare central european species (*Astrantia major* L., *Carex davalliana* Smith., *C. umbrosa* Host, *Cimicifuga europaea* Schipcz., *Daphne cneorum* L., *Hypericum humifusum* L., *Teesdalia nudicaulis* (L.) R. Br. etc.) in the volyn part of Ukrainian Polissia is shown. The brief data on the species and their sozoological status are presented. A map of new localities is given. Increase in numbers of localities of some central european species and tendency of their expansion in the eastern direction during last 10—15 years is noted.

Key words: West Polissia, Volyn oblast, rare central european species, protected areas